

Egy székely katonaköltő a múlt századból.

Az Adorján nemes székely családnak egyik tagja: *Adorján* Imre mint székely határőr strázsamester nemcsak hazáját szolgálta, hanem büfelejtésül s meg talán azért, hogy magát az írásban gyakorolja, verselni is próbált, a múzsának is áldozott.

A verslábakhoz s mértékekhez nem sokat értett a derék strázsamester, nem is törődött velük, nem akarta ő gondolatait is glédába szorítani, hanem összehajtott néhány ív jó vastag papírt, négyrétbe, azonképen meg is varrta jó erős füzetté s aztán üres óráiban írt bele rimes sorokat, úgy, a hogy jókedvében, bánatában a szíve diktálta. Ha pedig hallott pajtásaitól verset, azt is leírta.

Ezt a versfüzetet az idő megsárgította, az utódok pedig az ősi házban, *Csik-Ménaságon* sajtot takartak vele, míg fia, *Adorján* Imre, jelenleg nyugalmazott főgimnáziumi tanár Csik-Somlyón, reá nem akadt. Tőle sógorához, T. *Nagy* Imre csik-szeredai tanárhoz jutott a megtépászott füzet. Nagy Imre közölt belőle a *Figyelő* egyik régebbi évfolyamában két verset, minden bővebb kommentár nélkül. Ugyancsak Nagy Imre szíves volt nekem átadni a versfüzetet s egyúttal közölt néhány érdekes adatot írójáról.

A 4-edr. alakú füzet a 3—43. számú lapokat tartalmazza. T. Nagy Imre szerint csupán az utolsó levele hiányzik az első két lapon kívül.

A füzet tartalma komoly, és tréfás versek gyűjteménye. Nagy Imre úgy véli, hogy Adorján inkább lemásolta ama verseket, melyek a múlt század közepén a székely határőrök közt forogtak közszájon s hogy ez a versgyűjtemény voltaképen csak az ő írásgyakorlata, melyet — úgymond — titkon, elbújva írogatott össze. Még pedig azért titkon, mert apja, ki szintén strázsamester volt, szigorúan ellenezte, hogy fia írni megtanuljon. Ellenezte pedig amaz elkeseredése miatt, mert ő, az öreg, egyszer nagy kárát adta írástudásának. Egy

magasabb rangú tisztje kezesnek íratta nevét egy kötelezvényre, mely miatt az öreg Adorjánnak ősi birtokait elvették. Ezért az öreg székely a legszigorúbban megtiltotta fiának, hogy írni tanuljon.

Nem csatlakozhatom a T. Nagy Imre ama véleményéhez, hogy ez a versfüzet nagyrészből szájhagyomány útján fennmaradt versek gyűjteménye volna. Ellenkezőleg, nagyon csekély része az, mely szájhagyomány útján gyűlt volna össze. Föltevésem alapja épen az az alap, melyre T. Nagy Imre a magáét helyezte. Ezt írja nekem közlésében: »Hogy a versek nagy része szájhagyomány útján van írásba foglalva, kitűnik abból is, hogy a verses formát inkább csak a rimelés összezsengéséből lehet kiérezni némely darabnál.« Azt hiszem, hogy a szájhagyomány útján maradt versek sokkal ritmikusabbak, szóval igazi versek, a milyen van is egy-kettő a gyűjteményben. A *nép*, az tud verselni, folyékonyan, a legtökéletesebb ritmussal. De Adorján, a jámbor székely határőr, iskolázott elmével, érző szívvel, de kevés verselési tudománnyal papírra tette a maga gondolatait, úgy, a hogy tudta. Elismerem, van szájhagyomány is e versek közt, ámde legnagyobb része annyira egy gondolatmenettel, egy egyéniséggel jelleget van írva, hogy merem Adorjánt szerzőjének vallani.

Nem kívánok ezúttal részletesebben foglalkozni a versfüzettel, hanem inkább arra szoritkozom, hogy ismertetem néhány darabját.

A komoly tartalmú költemények elmélkedők, kesergők. Írójuk szerelmi bánatát, majd meg elhagyatottságát panaszolja. Az elmélkedők közt egészen lendületes »*Az igaz barátságról*« szoló:

Azt kérdezik sokan töllem a Barátság mitsoda
De mivel az elrejtetet, aszt feleltem csak arra
Oly dolog melly csak könnyen dől nehezen kaptsolkodik
Mert barátod ma melléd ül holnap rád áskálódik.

Majd így folytatja:

Jajgatsz talám, hogy barátod titkodat kimondotta
Nem barátod ám azt tudgyad, mert titkod felbontotta
A barátság kettő közt jár, de oly csinos járomba
Hogy elbomlik próbáld meg bár mihelyt oszlik háromba.

Elméledő költeményeiben sok eredeti eleven hasonlata, képe van, de meglehetősen hosszasan tárgyal egy-egy témát. A nép nem

okoskodik annyit, a szájhagyomány nem igen tart fönn ilyen hosszú — ez például 16 strófás — pusztán csak elmélkedő verset. Ellenkezőleg épen, mint például a népballadákat, rövidség, tömörség jellemzi azt, amit a nép versbe foglal.

A változó szerencséről két verse is van Adorjánnak, az egyikben arról panaszol s oktat, hogy a szerencse tündérkereke után örömmre bú következik, a másikban igen hangúlatoosan és érzéssel ír saját sorsáról:

Bokros bánat, mely unalmat szívemnek szerzettél
Sok ezerszer nem tsak egyszer bánatra vezettél
Velem sok jót remélettél, de csak árnyékkal fizettél.

Nem reméltem, nem is véltem, hogy engem megcsalnál
Állóksággal s ravaszsággal így megjáztodtatnál
De ám látom mesterséged, megrontottál kétszinséggel.

Nagy gyötrődést szivtörődést én bennem szerzettél
Legyen elég ha már félig engemet megöltél
Sok bánatba meritettél busulással epesztettél.

Alig két lapra reá következik egy dal, mely már egészen *népdal*, de más is a hangja, a menete. Ezt már *másolta*.

Csitsiri borsó vad lentse, fekete szemü menyetske
Én szívemet ellopta ő magának elcsalta.

Egészben külön figyelmet érdemel e fűzet egyik legszebb darabja, mely egy párját vesztett »görrlítze« panaszáról szól.

Egy árva görrlítze madár	Fogva látván édes társát
Kinek nintsen olyan határ	Asszu ágra száll, siralmát
Mely kedvét találhassa	Igy kezdi keservesen,
Lábait megnyugtassa	Hogy éppen megepedgyen

„Jaj keserves árvaságom
Elvesztettem édes társom.“

Majd, miután elmondja, hogy sohasem jut igaz vigasságra, így folytatja:

. . . Lábom nem teszem zöld ágra
Holtig érte busulok
Asszu ágon burukkolok.
Bánatom magamban tartom

Szivem sebét nem mutatom
 Mi legyen ez, a tugya
 Ki maga is próbálja.

Fölsóhajt aztán:

Ninesen penna ki leírja ezt tudhatná magyarul
 Irjon ám nagy kinokat, de nem jedzi bajomat.

Ez a két sor is mutatja, hogy ő maga, a pennás ember írta.
 A panasz így végződik bájosan, megkapóan:

Azért edgyütt tsak szenvedgyünk,	Eljő tudom az az óra
Együt kincsem megepedgyünk.	Azt iratom koporsómra
Avagy kinod felváltom	„Egy sziv itt van ki szivét
Végső órámat várom.	Idezárta sziveért.“

Van néhány jó humorral tele vers vagy ha úgy tetszik rigmu-
 sos próza a füzetben. Egyikét T. Nagy Imre közölte. Ez egy verses
 gúnydal a német ellen, így kezdődik:

Enim pluntrát németi
 Matár Emper nefeti . . .

Az egész vers közölve van a Figyelő amaz évfolyamában. Ez
 a vers azt hiszem már szájhagyomány útján maradt fön.

Van azonban eredeti humoros verse is Adorjának. Én annak
 tartom »A kortsmán lévő asszony ének« címűt, mely az iszákos
 asszonyokkal évelődik. Ezzel a tárgygyal szívesen foglalkozik a strá-
 zsamester uram, két verse is van róla s az egyik, a leghosszabb az
 egész gyűjteményben, 26 strófából áll, ennek czime »Az iszákos
 asszonyokról«. A rövidebb: »A korcsmán levő asszonyok éneke«
 így kezdődik:

Örömében a szivem éppen megmozdula
 Mert régen szomjuhozott torkom megmosula
 Ez az oka, hogy örvendek,
 Mert ma jókat hörpentek.

Aztán így végződik:

Vagyon még az uramnak
 Kendere szalonnája fél véka buzája

Mig abba tart, ihatunk
 Kedvünkre mulathatunk.
 Hædd dolgozzék az ebunta.
 Mi arra ne hajtsunk. Ámen.

Tréfás »az elveszett pipáról« szóló ének is.

Csuda dolog csak nem régen történt
 Hogy a pipa indított nagy örvént
 Kin az ég és föld rendes módgyok szerint
 Siránkoznak velem mind fejenként.

Vallyon ugyan ki hallott oly csudát
 Hogy a pipa megunta az urát
 Pipa szára az ő tsutoráját
 Csutorája pedig a zatskóját.

Megharagutt pipa az urára
 Pipa szára ő csutorájára
 Csutorája az ő zatskójára
 Elbujdostak szélyel az világra

A pipa ment Német ország felé
 Pipa szára Lengyel ország felé
 A zatskója Török ország felé
 Nagy Mántova felé.

A pipa gazdája aztán tovább kesereg, tréfás bánattal s így fogadkozik:

Nagypénteken bizony húst nem enném
 A szombatot ugyan megböjtölném
 Hogyha aznap én meg nem ehezném
 Csak pipámat szájamba vehetném.

Egészen friss, jó kedvvel buzdít végül az elveszett pipa keresésére imígyen:

Taligára csillagok üljetek	Magam pedig csak itthon maradok
Serény vadak sajkán evezzetek	Addig szomorkodom sirok
Poros úton ti halak menynyetek	Valameddig jó hirt hallok
Én pipámat nosza keressétek.	Hogy ha hallok, azután vigadok.

Ebben a részben igazán kedélyes hang, jóízű népies humor vonul végig.

Nem kevésbé sikerült, sőt a legjobb a gyűjtemény vidám versei között »A vén leány örömeről« szóló. Ezt befejezésül kiadom egész terjedelmében, még csak annyit jegyezve meg, hogy ha valaki részletesebben kívánna foglalkozni ezzel a versfüzettel, az bizony nem teljesítene haszontalan munkát.

A vén leány örömeről.

1. Jaj, nagy öröm fogta bé szivemet
Mert fejér gyolcs lepte bé fejemet
Régtől fogva kit hordoztam
Oda van a párta, üsse meg a gutta.
2. Szinem mely rutul vesztettelek
Oh miképen téged felejtselek
Hogy nem vesztél még az előtt, oh gyönyörű párta
Bárcsak negyven esztendővel ütött volna.
3. Vénebb leány nem volt a városba s faluba
Nem is mértem már járnai az utczába
Mert mindenek busítottak. De oda a párta
Üsse meg a gutta.
4. Csaknem estem gyakorta kétségbe
Ha mást láttam menyasszony köntösbe
De én is már vigan vagyok
Mert oda a párta, üsse meg a gutta.
5. Uram nagyon gazdag iffiu és szép jó
Sok jószága szántófölde s a városba jó
Faluba, biró asszony vagyok mint akárki, mert oda a párta
Trutzra, büszke lányok én szivem azt várta.
6. Ha mentem is férhez én későbben
Ifiabb asszony sincsen az helységben
Frissebb lépő menyecske sincs, mert oda a párta
Csak csufoljon más, akárki, üsse meg a gutta.
7. Mert ha vénnek tartottak is mások
Az is voltam nem tagadom, tudják azt a szídók
De ám mind ifjodtam, hogy oda a párta
Uram szeret mint a lelkít, én szivem azt várta.

8. Akárhol elő merek én most állani,
 Merészelek most mindennel bátran beszélgetni
 Oly friss vagyok, mint az páva, mert oda az párta
 Bizonyítja gyenge ortalóm, színem azt kívánta.
9. Most már bánnyák, kik el nem vettenek,
 Nagy bánatba miattam estenek.
 Mert nem jöttek s el nem vettek annyit restelkedtek
 Ők gyötrődnek s én vig vagyok,
 Mert oda az párta, üsse meg az gutta.
10. No vén szüzek s vén szotyorok.
 Nemde nem szép vagyok?
 Im szép kontyom és fátyolom most láttyátok
 Jegybe adott piros csidmám tudom kívánnyátok.
 De szerzette ezt az jó konty, nem az veszett párta
 Üsse meg az gutta.
11. Im az jó konty nézzétek mit tsinál,
 A vénből is mely ifiat formál
 Kivánná még most akárki, hogy oda az párta?
 Él, jó konty vessz el párta, üssön meg az gutta
12. Ó áldott konty téged ki dicsérhet
 Ki tud róllad mondani eleget?
 Hogy nem estél az fejemre
 Bárcsak negyven esztendővel veszett volna az párta
 Tengeren túl gyermek kézbe ütötte volna az gutta.
13. Ha gyöngy pártát találnék az uttszán, megtapodnám,
 A falu piattzán fel nem venném, sárba nyomnám.
 Csak rossz az párta, száz aranyért nem hordoznám,
 Szivem úgy meguntá.
14. Mert ötvenhét esztendeje szinte,
 Hogy az párta felhágott fejemre
 Itélték is talán aztot, hogy az fejemhez forrott
 De már oda az párta
 Üsse meg az gutta. Ámen.

GYALUI FARKAS DR.